

ПРИМЕРНЫЙ КРУГ ВОПРОСОВ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО КОНКУРСА

1. Казан ханлыгы кайчан барлыкка килгән һәм ничә ел яшәгән?
2. Ядкәр-Мөхәммәд, Иван IV, Кол Шәриф, Япанча, А.Б.Горбатов-Шуйский, А.М.Курбский кебек шәхесләрне нинди вакыйга берләштерә ала? Бу вакыйга ничәнче елда була?
3. Татарлар нинди алфавит төрләрне кулланганнар? Хәзерге вакытта бу алфавитларны кулланалармы?
4. 19 нчы гасыр азагында Россия империясенең төрки-татар халыклары арасында барлыкка килгән жәмгыяти, сәяси һәм интеллектуаль хәрәкәт. Бу хәрәкәتكә кыскача тасфирлама бирегез.
5. Казанда хәзерге вакытта урнашкан иң борынгы мәчетләрнең төзелүе кайсы рус патшабикәсе белән бәйле? Татарлар аны хөрмәт итеп ничек атаганнар?
6. Татарстан Республикасының Дәүләт гимны авторларын атагыз. Гимнны кайсы очракларда яңгыраталар?
7. Татарстан Республикасының беренче президенты кем һәм ул ничә ел дәвамында республикабызны житекләде? Аның турында ниләр беләсең?
8. Татарстанда беренче нефтьне кайда һәм кайчан табылар? Бу вакыйга республика тормышына нинди йогынты ясый?
9. Казан дәүләт университеты кайсы елда ачылган?
10. Идел болгарлары ничәнче елда Ислам динен кабул иткәннәр? Ислам динен кабул итү сәбәпләре һәм аңа бәйле вакыйгалар?
11. Казандагы иң зур мәчет кем исемен йөртә? Бу шәхес кайчан яшәгән һәм нәрсә белән билгеле?
12. Гаяз Исхакыйның «Олуг Мөхәммәд» пьесасының төп героине кем? Бу шәхеснең татар тарихында роле нинди?
13. Йосыф бәкнең кызы, Сафагәрәйнең хатыны, Үтәмешгәрәйнең әнисе — кем ул? Бу тарихи шәхес турында сөйләп узыгыз.
14. Мәхмүт Галәүнең «Мөһажирләр» романында нинди тарихи вакыйгалар чагылыш тапкан?
15. Фәлсәфәче шагыйрь, үз нәшриятен булдырган кеше, Дума депутаты, тәхәллүсе "моңлы, сагышлы, хәсрәт чигеп яшәүче" дигәнне аңлата. Кем турында сүз бара?
16. “Бар уем кичен-көндезен сезнең хакта, милләтем;
Саулыгың – минем саулык, авыруың – минем авыруым.”
Бу шигырьнең авторы кем?
17. Безгә билгеле борынгы сүзлекләрнең берсе - “Диване лөгат эт-төрөк” китабының авторы кем?
18. Г. Тукай, М. Жәлил яки Х.Туфанның бер шигыреннән өзеңне сәнгатьле итеп сөйләп бирегез.
19. Габдулла Тукай ничә телдә ирекле аралаша һәм яза белгән? Тукайның әсәрләре нинди телләргә тәржемә ителгән?

20. Г.Әпсәләмовның кайсы әсәре буенча кино төшерелгән? Ул әсәрнең төп геройлары һәм күтәрелгән проблемалары турында кыскача сөйләп китегез.
21. “Миңа 7-8 яшь булгандыр, бер башкорт, һич көтелмәгән жирдән, үзенә кара бурлы матур, зур, симез биясен безгә бүләк итте. Алай-болай гына да түгел, үз кулы белән йортыбызга китерде. Биясе нәрсә бит – бөтен тирә-якка дан тоткан ике алмачуар чабышкының анасы!” Бу өзек Г.Ибраһимовның нинди әсәреннән? Бу әсәрдә нәрсә турында сүз бара?
22. “Әле кичә генә без колхоз басуларында көлтә жыя, бәрәңге ташый идек. Миләр катып калган. Аларны кыймылдатмаганга өч-дүрт ай. Миләрдә ике-өч кенә тирән сыр бар. Аларның берсе – сугыш, канкойгыч сугыш турында. Мидә икенче сыр – ашау турында.” Бу өзекнең авторы кем, кайсы әсәреннән?
23. “Сагындым, бик сагындым сине, Туган ил! Сине сагынган саен, миндә көч-дәрт арта, рухым канатлана. Чит илдә йөрөп, мин ачык аңладым: кеше өчен үз иленнән дә изгерәк, үз иленнән дә кадерлерәк, үз иленнән дә гүзәлрәк ил дөньяда юк ул.” Бу юлларның авторы кем?
24. Ләбиб Лерон Роберт Миңнуллин турында “Моңнуллин” дигән фикер әйткән. Ни өчен шулай дип бәя бирде икән, син ничек уйлыйсың?
25. Беренче кисәгә – төс, икенче кисәгә – ир заты, икесен бергә кушсак, мәгърифәтче язучы килеп чыга. Аның исемен әйтегез.
26. “Уяну”, “Акчарлаклар”, “Козгыннар оясында” әсәрләренең “бәхет эзләүче” авторы.
27. “Язмыш синең тез астыңа китереп сукса – егылмас өчен якасына ябыш. Утларга салса – үзән аннан да көчле ян, шулвакыт анын кызуын сизмәссең. Суларга ташласа – күбек булып өскә күтәрелмә, - асылташ булып төпкә бат, ялтыравыңны күрөп, чумып алырлар. Тузан итеп һавага күтәрсә – яңгыр тамчыларына кушылып, жиргә төш. Карурманнарда адаштырса – кояшка карап юл сайла. Ташлар белән бастырса – чишмәгә әверелеп, иреkkә ургы. Жиргә кумсә – орлык шикелле тишелеп чык. Жилкәнеңне жилләр екса – йөрәгеңне жилкән итеп күтәр. Нинди генә очракта да жиңергә өйрән. Көчле рухлылар гына максатларына ирешә алалар. Түземнәр генә бәхеткә лаек.” Бу юллар кайсы әсәрдән, авторын атагыз.
28. “Алтынчәч” операсының авторы, каһарман шагыйрь, Казандагы бер театр аның исемен йөртә, һәйкәле шәһәр үзәгендә урнашкан. Бу кем?
29. Әмирхан Еникинең нинди әсәрләрен беләсез? Санап үтегез.
30. Г.Тукай аңа “Ике кояш” исемле шигырен багышлаган. Кем турында сүз бара?
31. Татар театрының туган көне кайчан? Ул көнне нинди спектакль уйналган?
32. Татар Дәүләт Академия театры кемнең исемен йөртә? Ул шәхес турында сез ниләр беләсез?
33. К. Тинчурин театры элек ничек аталган? Ни эчен? Театрның беренче спектакле ничәнче елда уйнала? Театрның беренче режиссеры кем була?
34. Г.Камал театрының күренекле “щепкинчыларын” атагыз. Аларны ни өчен “щепкинчылар” дип йөртәләр?
35. Хәзерге вакытта Г.Камал һәм К.Тинчурин исемендәге театрларында нинди спектакльләр куела?
(5 спектакльне ата)

36. Жыен – нәрсә ул? Жыен турында кыскача сөйләп китегез. Анын үзенчәлегә нәрсәдә?
37. Сафьян, читек һәм урам — бу өч сүзгә нәрсә берләштерә?
38. Хаситә – нәрсә ул? Ул ни өчен кирәк булган?
39. Татар хатын-кызлары кигән баш киёмнәренә төрләр ата. Алар үзара нәрсәләргә белән аерыла?
40. Татар хатын-кыз костюмы нәрсәләрдән торган? Тасвирлап бирегез.
41. Мостай Кәримнең «Озын-озак балачак» повестенда нинди өмә тасвирлана?
42. Өмәләргә нинди төрләр бар? Аларны тасвирлап бирегез.
43. Күренекле рәссам - Иван Шишкин кайсы шәһәрдә туган? Бу шәһәрнең тарихы турында кыскача сөйләп китегез.
44. «Шүрәле» балетының авторы кем? Ул шәһәр турында кыскача сөйләп китегез.
45. Тимер юл вокзалында поезд киткәндә һәм килгәндә уйнатылуы «Кызыл Армия Маршы»ның авторы кем? Сөз аның турында ниләр беләсез?
46. Казанда туган күренекле опера җырчысының исемен атагыз. Аның исеме белән ел саен үткәрелә торган фестиваль аталган. Ул шәһәр турында сөз ниләр беләсез?
47. Шамаил нәрсә ул? Анын үзенчәлекләре турында сөйләп узыгыз.
48. Ул Татар театры солисткасы, композитор, актриса һәм җырчы. Халык аны яратып, «калфаклы сандугач» дип йөрткән. Бу шәһәрнең исемен атагыз. Сөз аның турында ниләр беләсез?
49. XX гасырның күренекле рәссамы, «Хөкем алдынан» картинасы авторы. Рәссамның исемен атагыз. Сөз аның турында ниләр беләсез?
50. Казан шәһәрәндә Габдулла Тукайның өч һәйкәле бар. Алар кайда урнашкан, урыннарын атагыз.
51. Сөзгәчә, Яңарыш (Возрождение) чорының күренекле вәкиле Леонардо да Винчи, мәшһүр рус галиме Ломоносов һәм татар мәгърифәтчәсе Каюм Насыриның нәрсә якынайта?
52. Габдулла Тукай бүлгә (премиясе) кемнәргә һәм нинди казанышлар өчен бирелә? Быел Тукай бүлгәгә дөгъва итүчеләр кемнәр?
53. Бездән татар поэзиясенә һәм музыкасына нигез салучылар кем дип сорасалар, Тукай һәм Сәйдәш, дибез. Ә татар сынлы сәнгәтнең аксакалы кем? Ул шәһәр турында кыскача сөйләп китегез.
54. Сөз Мансур Мозаффаровның нинди эсәрләрен беләсез? Нинди данлыклы татар мәгърифәтчәсе, татар кызлары мәктәбе мөгаллимәсе, шагыйрә белән туганлыкта бу шәһәр?
55. «Картамыни соң йөрәк» җырын башкаручы легендар татар җырчысының исемен атагыз. Сөз аның турында ниләр беләсез?
56. Танылган татар каллиграфы, шамаил һәм тугралар авторының исемен атагыз. Аның ижатының үзенчәлегә нәрсәдә?
57. Татарның бөек җырчысы, сандугачы, моңы, илһамы һәм илһамчысы... Кем ул? Бу шәһәр башкарган җырларның исемен атагыз (5 җыр)
58. Казанның 12 нче гимназиясе кемнең исемен йөртә? Ни өчен татар кызлар гимназиясенә бу шәһәрнең исеме бирелгән?
59. Франциянең Сорбонна университетының механика-математика факультетын тәмамлаган татар кызы кем ул?

60. Р.Зәйдулланың “Үлеп яратты” спектакле бу мәшһүр хатын-кыз казыйга багышланган. Кем ул?
61. “Алтыннан бәһале, ожмах нигъмәтләреннән кадерле булган нәрсә – тәрбияле баладыр.” Бу кайсы мәгърифәтченең сүзләре?
62. Казандагы кызлар гимназия-интернаты кайсы күренекле мәгърифәтче, дин әһеле исемен йөртүче урамда урнашкан?
63. Әгерже жирлегендә урнашкан иң танылган жәдит кызлар мәктәбе.
64. 20 гасыр башында Уфа, Оренбург, Казанда урнашкан иң күренекле мәдрәсәләр.
65. Идел-Урал штатының Милли Идарә рәисе, атаклы татар һәм төрек сәясәтчесе.
66. “Әбугалисина”, “Кырык бакча” әсәрләренең авторы, өстәл календарьлары ясаучы, дару үләннәрен өйрәнүче күренекле мәгърифәтче һәм галим.
67. Шаһбазгәрәй Әхмәров белән Казандагы Татар укытучылар мәктәбен нәрсә бәйли?
68. Татар мәгърифәтчесе Мөхетдин Хафиз улы Корбангалиев нәрсәләр белән билгеле?
69. Риза Фәхретдин үзенең «Мәшһүр ханымнар» хезмәтендә Зөһрә Акчуринаны “татар хатыннары арасында энже бөртеге” дип атый, нинди казанышлары өчен?
70. Ләбибә Хөсәения ничәнче елда, кайда татар кызлары өчен беренче жәдид мәктәбе ача?